

494. Isten szereti az iszlám-hívő vallásos embereket is

Imádkozzuk a 295. számú éneket:

*Áldott Szent István, Istennek szolgálja, Krisztus hitének igaz plántálója,
Bálványozásnak eltávoztatója és elrontója!*

*Irgalmas Isten kegyes jóvoltából adaték nékiünk magas mennyországból,
Utat hogy lelnénk gonosz pogányságból, régi vakságból.*

I. A II. Vatikáni zsinat a *nostra aetate* kezdetű nyilatkozatban az iszlámról is szól

Amikor az Egyház és a nem keresztény vallások kapcsolatáról ad tanítást, akkor nemcsak a nagy keleti vallások értékeit jelzi, hanem a 3. pontban **az iszlámról ezt mondja:**

1. „**Az Egyház megbecsüléssel tekint az iszlám követőire is, akik az egy élő, és önmagában létező irgalmas és mindenható Istent imádják, Aki a mennynek és a földnek Teremtője, Aki szólt az emberekhez; és Akinek még rejtett határozatait is teljes szívből engedelmeskedve akarják követni, miként Ábrahám, kinek hitére az iszlám szívesen hivatkozik.** Engedelmeskedett Istennek.

Jézus Istenségét ugyan nem ismerik el, de prófétaként tisztelik, Szűzanyjaként becsülik Máriát, és olykor áhítattal segítségül is hívják. Várják az ítélet napját, amikor Isten minden embert feltámaszt és megfizet mindenkinek. Ezért **értékelik az erkölcsi életet és Istent.** Leginkább **imádsággal, alamizsnával és böjtöléssel tisztelik.**

Bár a századok folyamán a keresztények és a muszlimok között nem kevés nézeteltérés és ellenségeskedés támadt, a szentséges **zsinat mindenkit arra buzdít: a múltat feledvén őszintén törekedjen a megértésre,** és mindenki számára közösen gyarapítsák és óvják a társadalmi igazságosságot, az erkölcsi értékeket, a békét és a szabadságot!” Tehát ez a zsinat tanítása.

Az Egyház magatartását magunkévá kell tennünk, mert gyermekei vagyunk Egyház-anyánknak. Az Egyház magatartását a gyermekek ültetik át a gyakorlatba. Az Egyház gyermekeinek tehát mindenekelőtt az a **kötelességük,** hogy elismerjék, óvják és **előmozdítsák** azokat a szellemi és **erkölcsi,** valamint szociális és kulturális javakat és **értékeket,** amelyeket más vallások követőinél találnak. De milyen eszközökkel? **Testvéri dialógussal és együttműködéssel.** Mi módon mozdítsák elő okosan és szeretettel? Itt is áll: **Nem elég csak a szeretet,** amely esetenként vak is lehet. De nem elég csupán az okosság sem, amiből hiányzik a melegség, ahogyan nem válik gyanakvássá a másik vallás iránt.

2. Az Anyaszentegyház tehát elvárja gyermekeitől, hogy tisztelettel tekintsenek az iszlám híveire is. Jézus szava szerint: *Nem azt keressük, ami szétválaszt, hanem azt, ami összeköt!* **Ne** a fájdalmas századokra emlékezzünk, amikor egymást „**gyaur kutyanak**”, hitetleneknek **nevezzük,** hanem ténylegesen azt **keressük,** ami összeköt, **az egy istenhitet!** Ez az egy Istenben való hit személyes élmény az iszlámban is.

3. **Az iszlám misztikát szúfizmusként mondják.** Egy szófejtés elmélete szerint a *szafá,* vagyis tisztaság, makulátlanság szóból ered. A szúfikát fukarának mondják, vagyis „szegények”-nek. Ennek a fukara szónak egyes száma ismertebb: **fakír.** Vagy perzsa eredetű szóval

dervisként is emlegetik. Szegények, tudniillik leginkább a világról való lemondásuk és önként vállalt ninstelenségük miatt. Ez a szó-magyarázat már rávilágít egy **közös** magatartásra az iszlám és a krisztus-tanítványok között. **Mindazzal szegényebbnek kell lennünk, ami nem vezet közelebb Istenhez!** (vö. Zsid 7, 19). Mindenről önként, szeretetből akarunk lemondani, ami zavarná az Istennel való kapcsolatunkat.

Most akkor emelkedő lélekkel tekintsünk magunkba, nézzük meg, mi az, amiről még le kellene mondanunk azért, hogy ne az legyen a kincsünk, a gazdagságunk, hanem sokkal inkább Isten, illetve mindaz, ami Istenhez vezet.

II. A szúfizmusnak, vagyis az iszlám misztikának megjelenése és kialakulása négy időszakra osztható

1. A korai aszketizmus vagy józan miszticizmus megjelenése. Az iszlám vallásban **kiemelt helyet kap a Próféta életmódjának, hagyományának pontos követése.** Minden muszlinnak kötelessége megismernie a Próféta életmódját annak érdekében, hogy őt követve a helyes úton járjon. Mohamed, mint Allah küldöttje azt mondja: „Tartsátok magatokat az én életmódomhoz, és az igaz úton járó és helyesen vezérelt **kalifák, vagyis utódok** hagyományához! Óvakodjatok az újításoktól, mert **minden új kitalálás tévelygés** lesz!” Más helyen pedig így szól: „Aki az iszlám vallásba új dolgot hoz, olyat, ami nem tartozik bele, az elutasítandó.”

Mohamed, vagyis a Próféta halála után társai követték ezt az életmódot, és ragaszkodtak hozzá. Az őket követő második nemzedék tagjai között már akadtak olyanok, akik túlzásba estek a lelki életük terén. A Próféta azon társait, akik aszkéta módon **önmegtartóztató életet éltek,** aszkétának vagy *zuhhád*-nak hívták. Előnyben részesítették a túlvilággal való törődést az e világgal szemben. Lemondtak az evilági élettel járó örömeik egy részéről, a kényelemről, a vagyonról, a gazdagságról és a pompáról, és **inkább az egyszerű, szegényes életmódot választották.** Nappal önkéntes **imádkozással, böjtöléssel, Korán-recitálással,** vagyis szavainak ismételtetésével, Isten folytonos emlegetésével; éjszaka pedig önkéntes virrasztással, hosszú éjszakai imádkozásokkal, **bűnbánattal, sírással és könnyörgésekkel kívántak közeledni Allahhoz.** Nagy hangsúlyt kapott az életükben az elrendelésbe, vagyis az **eleve elrendelésbe vetett őszinte hit,** hogy Isten valakit a mennyországra, valakit a pokolra hív. Továbbá Allahra, az Istenre való ráhagyatkozás. Szívük tele volt őszinteséggel és odaadással Isten iránt. Istenfélelemmel, áhitattal, szerénységgel. Azok az aszkéták olyan átéléssel végezték az istentiszteletet, hogy még azt sem vették sokszor észre, hogy mi folyik körülöttük.

Egy alkalommal, amikor Tarzusz városában riadót fújtak az imádság ideje alatt, a vezető nem szakította félbe az imádkozást. Amikor befejezték, voltak olyanok, akik azzal vádolták, hogy az ellenség oldalán áll. Az ima vezetője azonban azt mondta: „**Nem hittem volna, hogy aki imádkozik, mást is hall, mint amit a felséges Allahnak mond!**”

Amikor az imádság módjáról kérdezték az aszkétát, azt mondta: „...felállok az imádkozáshoz, **a Kába kövel szemben képzelem magamat, a Paradicsomot a jobbomra,** a Poklot pedig balomra képzelve, és a halál angyalát mögém képzelve azt gondolom, hogy ez az utolsó imádkozásom...”

A józan, vagyis mérsékelt miszticizmus egyik utolsó alakja *A vallástudományok újjáélesztése* című híres művében egyrészt a túlzó misztikusok, másrészt az egyre népszerűbb teozófiai irányzatok ellenében a mérsékelt miszticizmus mellett szállt síkra, s ezzel sok-millió muszlim gondolkozására gyakorolt igen nagy hatást.

Az iszlám misztika későbbi formái azonban már nem illenek a józan misztika körébe, és így azok idővel elváltak a szúnita ortodox hittől, hitgyakorlástól, és szembekerültek a prófétai hagyományt, a szunnát követő muszlimok közösségének gyakorlatával.

Megint álljunk meg egy kis elmélyedés végett, és próbáljuk a mi Urunkra, szentháromságos egy Istenünkre tekintve arra gondolni, hogy **Isten hogyan szereti azokat a gyermekeit, akik még nem ismerik a Krisztustól hozott kinyilatkoztatást a Szentháromság titkáról,** de őszinte odaadással akarnak Isten útján járni, Isten tetszésére élni! Érdeemes tudatosítanunk azt a kinyilatkoztatott igazságot: **Isten minden embert üdvözíteni akar!** (vö. 1 Tim 4, 10), vagyis Isten szeretettel néz a muszlin hitű gyermekeire is.

Akkor a mi szívünkben is felfakadhat a szeretet: „**Itt és most szeretem azokat, akik Istent Allah néven tisztelik**, akik még nem tudják, hogy a szentháromságos egy Isten micsoda hatalmas Szeretet-közösség, **de vágyódnak eljutni Istenhez**, és az önmaguk legyőzése az Istentől távoltartó akadályok elhárításával akarnak egyre közelebb kerülni Istenhez. Mindezt nemcsak elméletben teszik, hogy szeretnék közelebb kerülni Istenhez, hanem cselekedetekkel is. Az imával, böjttel, a szent iratok olvasásával **éjjel és nappal Istenhez kívánnak közeledni!**

Amint megvan a jogosultsága a magányban való imádságnak, amikor az ember egyedül van Isten színe előtt – hiszen **Jézus is visszavonult a hegyre**, hogy Atyjával legyen egészen egyedül (vö. Mt 15, 29) –, úgy megvan a jogosultsága a közös imának is, ahogyan Jézus tanította: *Ti így imádkozzatok: Mi Atyánk!* (Mt 6, 9), vagyis együtt álljunk Isten Atyánk elé! Lélekben nemcsak azokkal imádkozhatunk együtt, akik ismerik és elfogadták és követik Krisztus tanítását a szentháromságos egy Istenről, hanem a II. Vatikáni Zsinat tanítása alapján azokkal az emberekkel, akik még nem ismerik azt a nagy Valóságot, de vágyódnak rá, de törekednek rá, de az egyetlen Istent imádják, Aki irgalmas és mindenható, Aki égnek és földnek a Teremtője. **Minél többen vannak** ugyanis azok az emberek, **akik Istenben hisznek, és Őbenne remélnek, valamint szeretik Őt, annál kedvesebb ez a földkerekség Isten szemében**, mint ahogyan egy édesapa és édesanya is szeretettel tud tekinteni különböző gyermekeire.

A szúfizmusz, vagyis az iszlám misztikának második szakasza így jellemezhető:

2. Az „isteni szereteten” alapuló klasszikus miszticizmus kifejlődése. Azok a szakemberek, akik a misztika gyökereit kutatták a különböző vallások követőinél, az iszlám miszticizmus kezdetét is különféle hagyományokban vélték felfedezni. Úgy gondolják, hogy elsősorban a keresztény, majd az új-platonikus, indiai, és főleg a buddhista eszmék gyakoroltak hatást a muszlimok egy körére, akik azután az iszlámtól idegen gyakorlatokat sajátítottak el. Emellett azonban szerepet játszott egy belső tényező is. A Krisztus születése utáni 600-as, 700-as években egyes iszlám uralkodók világias uralma hirtelen gazdagságot hozott, az e világi örömeiknek a hódolását, és az anyagi téren egymással vetélkedve átlépték a mértéktartó lelki életet. **Az egoizmus, a pompa és a mértéktelen habzsolás ellen** ennek a kornak a misztikusai az iszlámban **azzal fejezték ki a tiltakozásukat, hogy gyakorolták az aszkézist**, az önsanyargatást, a világi javakról való lemondást.

Ez az az időszak, amikor az iszlám a földrajzi kiszélesedésének eredményeképpen a muszlimok egy része megismerkedett a hindu, a buddhista és keresztény szerzetesi élettel. Voltak olyan iszlám-követők, akik ennek hatására elkülönültek addigi közösségüktől, **a pusztákba vonultak**, rövidebb-hosszabb ideig, sőt teljesen elzárkóztak a házasságtól. Mások egész vagyonukról mondtak le, és ezzel a nincstelenségbe és hajléktalanságba vetették magukat. Voltak olyanok, akik tartózkodtak a húsfogyasztástól, vagy folyamatosan **böjtöltek**, megint mások **szüntelenül imádkoztak**, és különböző ébren tartó eszközökkel tagadták meg maguktól az alvást.

Ebben az időszakban az ember és Allah közötti szeretet fogalom helyébe olyan fogalmak léptek, mint a „szerelem” és a „mámor”. A 800-as években az isteni **szeretet szúfi eszményét** így fogalmazták meg: az **olyan szeretet, amely már mentes minden érdektől, sőt, a Paradicsom utáni vágytól, és a Pokol félelmétől is.**

Nem sokkal később egy másik merész gondolat jelenik meg az iszlám misztikusok fejében.

Az iszlám misztika harmadik szakasza:

3. Az ortodoxia és a szúfizmus kettéválása. A klasszikus iszlám misztikusok többsége úgy tekintett a vallásjogra, mint a személyes istenélménytől mentes, külsőségekre összpontosító rendszerre. Szemben álltak a tanultsággal és a vallási tudományok művelésével, himnuszokban, imádságaikban pedig **az egész természettel fogtak össze Isten dicséretére.**

A szúfik, vagyis ezek a vallásos iszlám hívek látszólag az ortodoxia keretein belül kívántak maradni, vagyis **megmaradni annál, amit Mohamed, a Próféta tanított.** De egy olyan teológiai rendszert akartak kialakítani, amely egymást kiegészítő ellentétpárokból áll. Például: „**megsemmisülés és visszatérés**”, „**megrészegülés és kijózanodás**”. Ezzel akarták ugyanis összhangba hozni vallásosságuk külső és lelki oldalát.

Az ortodox iszlám tanítástól való leválás gyanújának eloszlatása végett a szúfizmus, vagyis a Mohamedet hűségesen követők teológiáját a X. században kezdték el kézikönyvek formájában összefoglalni. Ennek ellenére a két oldal – vagyis mondjuk inkább így: – **a modernizálók és a hagyományos felfogásúak szembeállítására mindig is jellemző maradt.** Az olyan társadalmakban, ahol a miszticizmusnak komoly hagyományai voltak még az iszlámmal való találkozás előtt, például az indiai muszlimok között, még egyértelműbb volt ez a szétválás.

A XIII. század második felében a **spekulatív miszticizmus** hatására Andalúziában Muhji létrehozta saját rendszerét, amelyben már tökéletesen szétvált a vallásjog és a szúfizmus. Ez a „létezés egysége”-ként ismert teozófusi rendszer. Eszerint **Isten és a teremtett világ ugyanannak a valóságnak két oldalát jelenti.** Ez az iszlám szellemiségével totálisan **szembe menő tanítás.**

Ugyancsak a XIII. században élt a leghíresebb perzsa nyelvű iszlám misztikus költő: **Dzsaládad-dín ar-Rúmi.** Költeménye az iszlám misztikus gondolkodás összefoglalása a legfontosabb mű a Korán után. Például egyik leghíresebb mondása így hangzik: „Kerestem Istent a zsinagógákban, de nem találtam; kerestem Őt a templomokban, de nem találtam; kerestem Őt a mecsetekben, de ott sem találtam. Majd **belenéztem a szívembe, és ott megtaláltam Istent!**” Az efféle kijelentések hatalmas vitákat robbantottak ki a szunnita ortodox iszlám hívők köreiben.

A legnagyobb közfelháborodást azonban a szúfizmus, tehát az iszlám misztika történetének leghírhedtebb alakja: al-Huszajn ibn Manszúr al-Halládzs váltotta ki. Vallási elméletében ugyanis azt mondta: „**Én vagyok az Igazság**”, azaz Isten! Ezért azután őt Kr. u. 922-ben Bagdadban kivégezték istenkáromlás miatt.

Az iszlám miszticizmusnak negyedik szakasza a keresztény és a buddhista szerzetesrendekhez hasonló

4. A szúfi rendek, misztikus testvériségek megjelenése és elterjedése. Ezeket szúfi rendeknek mondják. A szúfik ugyanis kialakították a maguk útját és célját. Ez tulajdonképpen megfelel a keresztény szerzetesrendeknek, amelyen belül a mester köré számos tanítvány gyűlt össze, hogy elsajátítsa a mester tanításait, és gyakorolja az általa előírt szertartásokat. Az iszlám misztika mestereit szent (valí) jelzővel illetik. A valí szó eredeti jelentése „közelálló” vagy „barát”. A Koránban pedig a valítokat Isten barátainak mondták, akiknek nem kell félniük, és sohasem szomorúak. Így az iszlám misztika mestereinek ezt a különleges rangot kívánták megadni.

Egy-egy ilyen szentnek a kultusza azonban ellentétes az iszlám tanaival, hiszen ezek **nem ismernek el semmiféle közvetítőt Isten és ember között.** Ennek ellenére az élő és főleg a már meghalt szentek kultusza mégis vonzó volt a nép számára. Így sok az iszlám vallásosság megjelenése előtti szokás a misztika köntösében került át a muszlimok népi vallásosságába. Ezeknek a szenteknek sokszor csodatevő képességet is tulajdonítottak. A szúfi misztika útjának végső **célja: az én teljes megsemmisülése, vagy beleolvadása Istenbe.** Azt tartották, hogy a

szabályok betartása és az isteni jóindulat segítségével a kereső ember egyre inkább lazítani próbálja alantasabb énjének béklyóit, mígnem teljesen megszabadul tőlük, és **lelke végre megismerheti az igazi mennyei boldogság állapotát, amely felé mindig is törekedett.**

A szúfista vallásosság legfontosabb gyakorlata Isten nevének gyakori emlegetése, és bizonyos **Korán szövegek recitálása.** Az efféle gyakorlatok célja az Istennel való közvetlen kapcsolatba kerülés, és a Vele való bensőséges egyesülés, amelyet extázisban, vagyis önkívületi állapotban igyekeznek elérni.

A XII. században az úgynevezett csendes dervisek csak az elmélyüléssel és az imádkozással foglalkoztak, és teljesen közömbösek voltak a társadalmi és politikai kérdések vonatkozásában.

A XIII. században azonban megjelentek a **táncoló dervisek.** Ennek a közösségnek a tagjai döntő hangsúlyt helyeztek a zenére és a táncra, amelynek segítségével az **extázis állapotot igyekeztek kiváltani,** hogy lelkük felemelkedhessen Istenhez.

Az **üvöltő dervisek** csoportja pedig az extázist elérve gyakran önmagukat is megsebezték. A **néma dervisek** viszont azt a módszert részesítették előnyben, amikor a szertartásokat csak önmagukban végezték, illetve testük bizonyos pontjaira összpontosítva **meditáltak.**

Az iszlám vallásosság és miszticizmus, vagyis misztika az Istennel való bensőséges együttlét az iszlám misztikus hithirdetők révén terjedt el Indiában, Közép-Ázsiában, Törökországban és Fekete-Afrikában.

A legfontosabb az úgynevezett bektási rend dervisei nagy politikai befolyással rendelkeztek az Oszmán Birodalomban, mert szoros kapcsolatokat ápoltak a **janicsárokkal,** vagyis azokkal a katonákkal, akiket kisgyerek koruk óta a szent háborúra neveltek. Ennek a dervis rendnek politikai befolyása noha csak felszín alatt, de ma is érezhető.

Próbáljuk meg **összefoglalni: a szúfizmus,** vagyis a szúfi út elnevezés egy **heterogén irányzatot jelent** filozófiában és világképében. Nem annyira egy tanítás–rendszerrel van szó, hanem életmódról, életszemléletről. Közös jellemzőjük, hogy az iszlám követőinek vallják magukat, illetve erősen misztikus jellegű irányzatokként az iszlám igazságait hirdetik, amelyek túlmutatnak a földi életen a mennyei országra. Sok muszlin hívő ezen az úton **Isten közvetlen, személyes megtapasztalása által próbál rálelni Isten szeretetére és megismerésére.** A szúfizmus tehát nagyon fontos szerepet játszott az iszlám történetében és kultúrájában. Ez az iszlám vallási irányzat az irodalomban, különösen a misztikus szerelmi költészetben virágzott.

Betekintésnek hadd idézzek egy verset Vas István fordításában. (Címe: *Te meg én*). Tulajdonképpen a mester és a tanítvány közötti kapcsolat rejtjelmeibe, a spirituális gyakorlatokba, a végső cél felé irányulásra kapunk betekintést:

Te meg én

(Vas István fordítása)

*Némán hevertünk a palotában te meg én,
Egy lélek a testbe' csodásan, te meg én.
Élet vize árad, a madárhang, a lugas,
Kertekben, a színes lobogásban, te meg én.
Ég csillaga csillog körülöttünk, s ha a hold
Felsüt, ki ragyog más sugarában? Te meg én.*

*Nincs én, se te, együtt a gyönyörben szabadon,
Őrület ölében, de vidáman, te meg én.
Hallgatnak a hangos papagájok, szerelem
Száll most a világnak tavaszában, te meg én.
Némán heverünk itt, s ugyanakkor mi vagyunk
Egyszerre Irakban s Khoraszánban, te meg én.*

Az istenszerető iszlám misztikusok vallomása. (Címe Vas István fordításában)

Szerelmesek, szerelmesek

(Vas István fordítása)

*Szerelmesek, szerelmesek! Halljátok? Égi dob pereg.
A búcsúzás, az indulás nagy perce már érkezett.
A tevehajcsár jó korán ébren volt, csak egy szót kíván,
Már készen áll a karaván. Ó társaim, ébredjete!
A készüllet sok hangja szól, csengőre csengő válaszol,
A végtelenbe vándorol s egyenként indul a menet.
Megfordított gyertyák alatt, ahol a kék függöny hasad,
Kilép csodálatos csapat, minden titkok felfénylenek.
Forog, forog az égburok, szívedre ólomsúlyt dobott,
Nehéz álmodból óvakodj, vedd el a könnyű életet.
Te őr, vigyázz! Itt az idő! Nem alhatik az őriző.
Ó, szív, barátot kereső, indulj, mert vár a kedvesed!*

Egy kis bepillantást szeretünk volna az iszlám vallásosság mélységeibe. A vallásos Mohamed követők hogyan keresték Istent, mint jó barát, vagy mint szerelmes. Talán mondhatjuk: ugyanazon élmények, mint az Ószövetségben, az *Énekek énekében* vannak, vagy Keresztes Szent János misztikus szerelmi költészetében. Mester és a tanítvány, a lélek Völegény és a lélekmenyasszony szeretet-kapcsolata. **Értékek ezek**, amelyeket ha egy kicsit megismerünk, akkor nekünk is **mélyebb ismeretre és szeretetre tudunk buzdulni** Isten Atyánk, isteni Urunk, a szent Szeretet Ura felé.

Hálálkodhatunk, hogy Szent István felajánlotta országát a Szűzanyának, hogy bár járt erre tatár és török az utóbbi 100 éven át, de Magyarország megmaradt kereszténynek!

Esedezzünk befejező ima gyanánt a 295. számú énekkel:

*Jobbodra kérünk, amely ma is épen, légy közbenjárónk Szent Király az égben,
Könyörülj újból e veszendő népen, jó atyaképen!*

*Jóságos Jobbod nyújtsd ki reánk, kérünk, szent koronáddal új ezeret érünk,
Hogyha keresztet s imádságod vélünk, régi vezérünk!*